

Марія ШЕРЕМЕТ

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету спеціальної
та інклюзивної освіти
НПУ імені М.П. Драгоманова,
Почесний академік НАПН України,
заслужений працівник освіти України

Дар'я СУПРУН

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної психології
та медицини факультету спеціальної
та інклюзивної освіти
НПУ імені М.П. Драгоманова

Ключові слова: система професійної підготовки, інтернаціоналізація, вища освіта, мобільні міжнародні студенти, іноземні студенти, інклюзія.

Проведено аналітичний огляд тенденцій розвитку вищої школи в ракурсі інтеграції до європейського науково-освітнього простору. Висвітлено нагальний стан становлення інклюзивного, інноваційного, соціально згуртованого суспільства. Схарактеризовано концепції

УДК 378:37.014.25-044.247(477:4)
DOI 10.31392/NPU-VOU.2021.3(82).06

**ВИЩА ШКОЛА
УКРАЇНИ В РАКУРСІ
ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
НАУКОВО-
ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ***

© Шеремет М., Супрун Д., 2021

реформування, бази перспективного бачення розвитку вітчизняної вищої освіти. Акцентується увага на важливості та необхідності вивчення і втілення передового досвіду зарубіжних країн у контексті вищої освіти. Визначено ключові параметри для забезпечення конкурентоспроможності фахівця. Отже, з'ясовано шляхи та перспективи модернізації професійної підготовки в умовах інклюзії.

Постановка проблеми. Інтеграція університетів у світові процеси сприяє оновленню науково-освітнього, особистісного й організаційного потенціалу ЗВО на індивідуальному, інституціональному й системному рівнях. Об'єктивною ж реальністю розвитку освіти сьогодення є:

* Стаття є результатом досліджень у межах проєкту «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» (620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT). Публікація підготовлена за підтримки Європейської Комісії, вона відображає позицію лише авторів, і Комісія не може відповідати за будь-яке використання інформації, яка в ній міститься. The European Commission's support for the production publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

- розширення міжнародних зв'язків й інтеграція до європейської спільноти;

- навички іншомовної комунікації, що є ключовими для розвитку міжнародних відносин;

- багатомовність і полікультурність вважаються необхідними умовами життєдіяльності громадян нової Європи;

- необхідність пошуку конструктивних ідей щодо вирішення проблеми оптимізації та інтенсифікації формування іншомовної професійної компетентності [3; 4].

Отже, інтернаціоналізація освітньої сфери – чинник становлення глобального простору вищої освіти, що класифікується як зовнішня (міжнародна академічна мобільність) і внутрішня (впровадження світових стандартів, навчальних курсів, міжкультурних програм тощо) [4]. Значні соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні останніми роками, зумовлюють необхідність підготовки нової генерації спеціалістів, здатних коректно реагувати на ситуацію, що складається на ринку праці. У даних умовах особливої важливості набуває пошук ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх фахівців, серед яких формування професійної мобільності є одним з найбільш перспективних. Серед факторів, що забезпечують професійну мобільність, є висока адаптованість до різних соціальних ситуацій, функціонально різних видів діяльності. Важливість професійної мобільності для фахової підготовки в контексті інклюзивної освіти зумовило наш дослідницький інтерес [5; 8, с. 239].

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні технології індивідуалізації процесу професійної підготовки у вищій школі в рамках інклюзивних процесів розкрито в працях В. Засенка, Ю. Ляного, В. Синьова, Л. Фомічової, А. Шевцова, М. Шеремет, Л. Дем (L. Dam), П. Воллера (P. Voller) та ін. Питанням інтернаціоналізації освітньої сфери присвячені праці М. Нестерової, В. Синьова, Д. Супрун, М. Супруна, М. Шеремет та ін.

Мета. Серед виокремлених нами пріоритетних завдань, що підкріплені тенден-

ціями євроінтеграції, є: актуальні питання оновлення змісту професійної підготовки, реструктуризації освіти, трансформації гуманітарної освіти, вивчення передового світового досвіду, впровадження інноваційних технологій підготовки конкурентоспроможних фахівців як національного пріоритету [5; 7; 8].

Тож здійснимо огляд наступних питань щодо стратегії розвитку вищої освіти в національному та світовому вимірі: стан і тенденції професійної підготовки в контексті інклюзії;

- епоха діджиталізації – період COVIDу;

- підтримка науковців в університетах, особливо у сфері науки і досліджень, та підвищення академічної мобільності;

- актуальні тренди в запровадженні програм іноземною мовою;

- академічна мобільність та інтернаціоналізація;

- наукова діяльність та її оцінка.

Виклад матеріалу дослідження. Зважаючи на попередньо зазначене, виокремимо ряд питань, які є беззаперечно актуальними щодо вимог сьогодення.

Чи є професійна підготовка наразі інтернаціоналізованою?

Чи включаємо міжнародну перспективу у викладання (прикладні з-за кордону, зразки, дослідження, зарубіжна практика)?

Чи мають студенти можливість виїжджати за кордон?

Чи включено глобальні та етичні проблеми у викладання?

Чи працюємо з реальним моделюванням, що виходить за межі міжкультурного спілкування, переговорів та вирішення проблем?

Чи створюємо ми командну роботу для студентів із різних культурних груп?

Чи створюємо ми безпечне середовище, де студенти можуть демонструвати толерантність до варіативних поглядів?

Консолідація понять «конкурентоспроможність» і «професійна мобільність» присвячена проблемі формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців у ЗВО. Конкурентоспроможність становить ін-

тегративну характеристику професійної підготовки, складовою якої є професійна компетентність, що маніфестує зростання ролі особистості в соціальних перетвореннях, вдосконалення здатності усвідомлення динаміки процесів розвитку та можливості впливу на результат, що має бути покладено в основу проектування навчальної діяльності у ЗВО [3]. Обґрунтуємо сутність поняття «професійна мобільність» (на підставі компетентнісного підходу) як невід'ємну складову конкурентоспроможності фахівця і яка характеризується як інтегративна якість особистості, що визначається в готовності та здатності майбутнього фахівця до розвитку професійних функцій в межах однієї професійної діяльності та опанування абсолютно новими спеціальностями в умовах динамічно змінюваного ринку праці, що імпонує концепції дослідження [4; 6].

Інклюзія в інтернаціоналізованому освітньому середовищі має розглядатися з наступних позицій: підняття теми інклюзії та інтернаціоналізації – тенденції, ініціативи; інклюзія та інтернаціоналізація – взаємопов'язані та інтернаціоналізація – можливість налагодити співпрацю.

Задля інспірації наведемо необхідні умови провадження інклюзії: партнерство зі школами – практика та дослідницькі проекти, активне наставництво як одна з важливих стратегій інклюзії, освіта та критерії підготовки асистентів педагога, курс навчання впродовж життя [13; 14; 15].

Віртуальна реальність в освіті, зазначимо, викликала і проблемні питання, виявила переваги та недоліки, вказала на шляхи вирішення.

Отже, епоха діджиталізації – період COVIDу спричинила надзвичайне прискорення змін (стрибок у 2–7 років). Ще рік тому не можна було собі уявити суто онлайн дистанційні програми, а зараз їх уже акредитують, і все університетське навчання (окрім клінічної підготовки) проходить онлайн. Розпочинається дискусія з приводу того, що «онлайн» – це якіс-

но чи ні, адже на цей шлях стали топ-університети: Кембридж, Оксфорд, університети в США...

Що ж означає перехід в онлайн середовище: маємо бути добре обізнаним технічно (ключовою є доступність інфраструктури на рівні технологічної підтримки університетів: якісний інтернет-зв'язок, камера, мікрофон.; цифрові компетенції (+освітні) тощо.

Варто зазначити, що систематична підтримка процесів трансформації стає необхідною: онлайн середовище зовсім інше, потрібно навчитися змінювати умови, структуру курсів, але це не означає зниження якості чи вимог; маємо відмовитися від зворотів «або/або», ми шукаємо рішення, що буде гібридним; необхідно зрозуміти, як студенти навчаються онлайн; ключовою є підтримка цифрових компетенцій усіх учасників навчального поєсу [9, с. 384].

Безумовно, найбільшою проблемою є соціалізація. Студенти під час пандемії проживають більше депресивних відчуттів, відсутність соціалізації та соціальних зв'язків. Наразі чи не найбільша освітня тема – як за допомогою технологій забезпечити соціальну близькість, адже одним із ключових параметрів освіти є соціальний капітал, але що з цим робити в онлайн середовищі.

Наведемо умови забезпечення якісного онлайн середовища:

- виправдовує себе середовище MS Teams, а також OBS Studio;
- ключовою умовою є забезпечення обладнанням на рівні (два монітори, камера і мікрофон);
- бажано мати спільне середовище для факультету чи університету;
- необхідно використовувати дидактичні основи активуючого навчання;
- бажано через 20–25 хвилин змінювати діяльність;
- добре працює висвітлення на whiteboard, перехід на формат open book тощо.

Нижче наведемо можливі технологічні ідеї відповідно забезпеченню певного виду діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Вид діяльності	Технологічні ідеї
Письмові завдання	Запис у блогі, стаття в часопис, інфографіка, веб-сторінка... (EduBlogs, WordPress, Lucidpress, Canva, Piktochart, Venngage,...)
Комунікативні завдання	Запис голосу, підкаст, скрінкаст, створення відео, створення інтерв'ю... (Vocaroo, FlipGrid, Screencast-o-matic, камера в телефоні,...)
Перевірка / тести / співпраця	Вікторина, обговорення, дискусія, міні-уроки від студентів, ігри від студентів... (Google чи MS Forms, Google timer, slideshows, Prezi, Quizlet, Kahoot!, LearningPaths, Zoom, Hangouts, online to-do lists, online project)

Наступним значущим аспектом провадження інклюзії є асистивні /допоміжні/ технології: розробка, доступність. Існують досить варіативні класифікації (за призначенням користувача, за цільовою групою тощо).

Інтернаціоналізація сучасної навчальної програми визначила такі необхідні аспекти:

- провадження навчання іноземною мовою (зарубіжна автентична література, викладачі – фахівці, що досконало володіють іноземною мовою);

- завдання, які виходять за межі країни (студенти мають шукати інформацію в міжнародних джерелах, контактувати з іноземними студентами).

В умовах сьогодення необхідністю вважається саме *міжнародне навчання онлайн (online international learning)*, що підтримується такими чинниками, як:

- спільні проекти кількох університетів;
- важливість створення для студентів такого спільного завдання, над яким вони працюватимуть у міжнародній команді;
- існування мережі для пошуку партнерів;
- перевагою є підвищення міжнародних компетенцій та мовних знань;
- прийняття різноманітності, толерантності до варіативних поглядів на навчання є необхідністю сучасного світу [4].

Міжнародне навчання онлайн містить компонент рефлексії, завдання чітко визначені; відповідність міжнародним принципам.

Модель *COIL (Collaborative online international learning)* – це: об'єднана аудиторія з усього світу; співпраця – студенти та викладачі співпрацюють заради спільної мети; міжнародний досвід – і студенти, і викладачі здобувають новітній міжнародний досвід; *студентськоцентриська стратегія*: викладач надає стратегію, що спонукає студентів співпрацювати для створення продукту, який показує результат; *спілкування ключове*: щоб досягти результату, викладачі та студенти мають постійно бути в конекті; *мовні виклики*: попри те, що англійська є офіційною мовою, учасники вчать спілкуватися й іншими мовами, допомагають нові технології.

Визначимо переваги COIL:

- інституції – Поширення престижності інституції у світі;
- викладачі – Трансформації розуміння процесу навчання та власної ролі;
- студенти – вчать керувати процесами та часом, вирішувати проблеми, взаємодіяти, бути громадянами світу [4].

Отже, COIL сприяє розвитку наступних складових процесу інтернаціоналізації освіти: емоційна змагальність, міжкультурні компетенції, когнітивна компетенція, міжкультурна комунікація.

Зважаючи на вищенаведений аргумент, впливає, що закордонні навчальні поїздки чи обмін онлайн (на прикладі Erasmus) є беззаперечною вимогою сьогодення. Сучасні інтеграційні процеси, входження в європейський освітній простір, а також формування глобального ринку праці зумовлюють потребу високої академічної мобільності.

Вимоги інтернаціоналізаційної мобільності: кредити – вимоги/критерії бакалаврські/дипломні: фінансова підтримка; бюджет університету/факультету/кафедри; об'єднання/подвійні/множинні дипломи. Перед студентом постає питання: чи використати можливості міжнародної мобільності?

Причини за: мова, новий досвід, співпраця, культура, особистий/професійний розвиток, «Глобальна особистість». Приводи

проти: мова, фінанси, продовження терміну навчання (?), вибір предметів.

Наведемо як найбільш поширений приклад навчальні поїздки за програмою Erasmus+: країни: ЄС + Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн, Туреччина, Македонія; тривалість перебування 3–12 місяців; студент обирає з переліку договорів, підписаних між власним Університетом і зарубіжними університетами.

Етапність: вибір гостьового університету; подання заявки через систему Isois (3 кола – лютий, квітень, вересень/жовтень) – мотиваційний лист англійською і CV; реєстрація предметів у гостьовому Університеті.

Умови: знання мови (ENG чи місцева); мінімум 20 ECTS кредитів; мотиваційний лист англійською; активне навчання під час перебування за кордоном; мінімум 2 курс навчання (бакалавріат).

Наведемо також умови Erasmus+ практично спрямованого стажування: країни: ЄС + Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн, Туреччина, Македонія, тривалість: 2–12 місяців, підтримка: 400–600 євро на місяць, тривалість перебування враховується як тривалість навчальних поїздок Erasmus, Full-time job у цій країні.

Існують також досить ефективні Blended Intensive Programmes (BIP), що становлять короткі інтенсивні програми, які використовують інноваційні засоби навчання, комбінацію фізичної та віртуальної активності 15–20 учасників (студентів, співробітників), фізичну активність (5–30 днів), обов'язкову віртуальну участь, 3 кредити, фінансування 400 євро на учасника. Приклади: літні школи, екскурсії, наукові дослідження, мистецькі та творчі проекти, спільні проекти чи інтенсивні курси з невеликою кількістю студентів тощо.

Отже, беззаперечно необхідні інновації навчання: підтримка міжнародних і міжфахових курсів для студентів; командна співпраця – на зустріч новим викликам; розвиток новітніх транс- і міжпредметних і курсів у формі комбінованих мобільностей. Безумовно, команда – найбільш стратегіч-

не рішення, що розкривається засобом наступних постулатів:

- орієнтація на цільові групи;
- навички / кваліфікація;
- командна співпраця;
- колективна та університетська культура – командні правила;
- співпраця з факультетами – регулярні зустрічі та обмін тощо.

Зобразимо процес адміністрування мобільності на рівні університету:

- Інституційний координатор
- ↓ Керівник проекту
- ↓ Адміністратори мобільності
- ↓ Координатори факультетів (закордонні відділи)
- ↓ Координатори в галузях

Визначимо *рівні інтернаціоналізації університетів*.

Бакалаврські програми: курси англійської / іноземних мов; курси орієнтовані на толерантність до варіативних поглядів, міжкультурне спілкування; тематичні дослідження, моделювання, порівняльні дослідження.

Магістерські програми: групові проекти, стажування в міжнародних компаніях.

Аспіранти: залучення іноземних тренерів, оцінювачів, у завершальному іспиті бере участь міжнародний експерт, спільні проекти з іноземними партнерами, міжнародна публікаційна діяльність.

Університетський рівень: визнана кваліфікація для міжнародного ринку; підготовка студентів міжнародних професій, підготувати подвійну або спільну програму з іноземним університетом, факультативна частина проходить за кордоном, вітчизняні теми, збагачені міжнародною перспективою, навчання іноземних студентів.

Тому професійна підготовка в глобалізованому світі має провадити наступні аспекти: стратегії євроінтеграції та евалуації; Role leadership; інтернаціоналізація неформальної навчальної програми та університетського середовища; інтернаціоналізація навчальної програми – результат для всіх студентів; залучення іноземних студентів; система підтримки студентів; підтримка

розвитку працівників; налагодження міжнародних відносин тощо.

Отже, *трансформація університетського середовища* має залучати іноземних лекторів, забезпечити працівникам можливість вивчення іноземних мов, приваблювати іноземних студентів (пропозиції стажування), поводити міжнародні конференції, програми, партнерства, проекти.

Очевидним є той факт, що іншомовна підготовка є невід'ємною складовою фундаментальної освіти: по-перше, завдяки своїй ролі у вищій освіті та глобалізованому суспільстві, по-друге, як один із засобів передачі світовому співтовариству здобутків вітчизняної науки й освіти. Україну від Європи все ще відокремлює мовний бар'єр. Більшість фахівців мають проблеми іншомовного спілкування – існують великі суперечності між реальним рівнем володіння іноземною мовою та вимогами суспільного життя сучасних українців в умовах євроінтеграції.

Але ж вища школа України має забезпечувати підготовку фахівців, які могли б конкурувати з випускниками престижних закордонних ЗВО [4].

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, інтернаціоналізація вищої освіти має перестати бути гаслом, а стати повсякденною реальністю. Серед переваг інтернаціоналізації можна виділити три аспекти. Перший – це формування зрозумілої для між-

народної спільноти системи вищої освіти, що досягатиметься шляхом інтеграції з європейським простором вищої освіти і дослідницьким простором. Другий аспект – забезпечення конкурентоспроможності ЗВО. Зазначеного можна досягти підтримуючи міжнародне співробітництво. Третій – це посилення потенціалу самих ЗВО. Соціально-економічні та політичні реалії сучасного світу, трансформаційні процеси у вітчизняній системі освіти, вимоги до сучасного фахівця та соціальне замовлення ринку праці спонукають до перегляду окремих усталених поглядів на цілі та завдання вищої професійної освіти загалом та професійної підготовки спеціальних психологів зокрема. Рівень підготовленості випускника має відповідати міжнародним стандартам, що дозволить ефективно співпрацювати в глобальному життєвому просторі. Беззаперечно, інтернаціоналізація стимулює розвиток вищої школи в ракурсі інтеграції до європейського науково-освітнього простору. Вагомий внесок у позитивні зрушення робить загальна тенденція професійної підготовки спеціалістів із належним рівнем розвитку фахових умінь та навичок і відповідною іншомовною комунікативною компетенцією. Фахівець також має бути частиною епохи діджиталізації, що уможливить конкурентоспроможність на світовому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Синьов, В. М., Пометун, О. І., Кривуша, В. І., Супрун, М. О. Основи теорії виховання: навч. посіб. Київ: МП «Леся», 2000. 140 с.
2. Супрун, Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.
3. Супрун, Д. М. Модернізація змісту професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 492 с.
4. Супрун, Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.
5. Супрун, Д. М. Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів): навч.-метод. посібник для студентів, слухачів ма-

REFERENCES

1. Syniov, V. M., Pometun, O. I., Krivusha, V. I., Suprun, M. O. (1997) *Osnovy teorii vihovannya* [Basics of upbringing theory]. Kyiv: MP Lesia. (in Ukrainian)
2. Suprun, D. (2017) *Profesiina pidgotovka psykholohiv v galuzi spetsialnoi osvity* (monographia) [Professional psychologists' training in the field of special education: a monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Dragomanova. (in Ukrainian)
3. Suprun, D. (2019) *Modernizatsiia zmistu profesiinoy pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity* (monohrafiia) [Modernization of the content of psychologists' professional training in the field of special education: a monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. (in Ukrainian)
4. Suprun, D. (2018a) *Teoriia ta praktyka profesiinoy pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity*. (dys.)

гістратури та практикуючих психологів. Київ, 2019. 390 с.

6. **Супрун, Д. М.** Psychology of Management (Психологія управління): навч.-метод. посіб. для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 384 с.

7. **Супрун, М. О.** Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX – перша половина XX ст.): монографія. Київ: Вид. КЮІ МВСУ Паливода А.В., 2005. 350 с.

8. **Шеремет, М.** Вища освіта в Україні: інтернаціоналізація, реформи, нововведення // Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний та медичний аспекти. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 238–242.

9. **Шеремет, М. К. & Супрун, Д. М.** Самоздійснення в контексті професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: матеріали Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф., присвяч. 5-річчю кафедри корекц. освіти та спец. психол. Харків, 2017. С. 382–385.

... d-ra ped. nauk: 13.00.03] [The theory and practice of psychologists' professional training in the field of special education. (DSc thesis)]. Kyiv. (in Ukrainian)

5. **Супрун, Д.** (2018b) Management – a component of psychologists' professional training (menedzhment – skladova profesiinoi pidhotovky psykhologiv). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. (in Ukrainian)

6. **Супрун, Д.** (2021) Psychology of Management: Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. (in Ukrainian)

7. **Супрун, М.** (2005) Korektsiine navchannia uchniv dopomizhnykh zakladiv osvity: vytoky, stanovlennia ta rozvytok (druga polovyna XIX-Persha polovyna of XX century.) [Correctional teaching of pupils in the special education institutions: preconditions, formation and development (second half of the XIX – first half of the of XX century)]. Kyiv: View. KYUI MVSU Pal-ivoda AB. (in Ukrainian)

8. **Sheremet, M.** (2018) Vyscha osvita v Ukraini: internatsionalizatsiia, reformy, novovvedennia. [Higher education in Ukraine: internationalization, reforms, innovations]. Stanovlennia osobystosti dytyny v umovakh suchasnoho rozvytku suspilstva: sotsialno-pedahohichnyi, psykhologichnyi, korektsiinyi i medychnyi aspekty – Formation of the child's personality in the conditions of modern development of society: socio-pedagogical, psychological, corrective and medical aspects. Poltava: TOV «ASMI», 238–242. (in Ukrainian)

9. **Sheremet, M. & Suprun, D.** (2017) Self-realization in the context of psychologists' professional training in the field of special education. Materials of Ukrainian (correspondence) scientific and practical conference devoted to 5th anniversary of the department correctional education and special psychology, 382–385. (in Ukrainian)

10. **Fedorenko, M., Suprun, D.** (2019). Psychological Linguodidactics of Speech Development Activity of Senior School Age Children with Autistic Abnormalities WEB OF SCIENCE Published: Apr. 2019 in PSYCHOLINGUISTICS.

11. **Suprun, D.** (2020). Formation of the Primary School Teachers' Information Competency in Postgraduate Education WEB OF SCIENCE Published: Sep. 2020 in Postmodern Openings.

12. **Suprun, D., Griban, G., Okhrimenko, I.** (2021) Formation of Psychophysical Readiness of Cadets for Future Professional Activity The Open Sports Sciences Journal, 2021, 14: 1–8 Electronic publication date: 22/03/2021 [Collection year: 2021] SCOPUS Core Collection <https://opensportssciencesjournal.com/VOLUME/14/PAGE/1/FULLTEXT>

13. **Sheremet, M., Suprun, M., Suprun, D.** (2020) Future Psychologists' Readiness to Work in Conditions of Social Cohesion in Education WEB OF SCIENCE Published: Sep. 2020 in International Journal of Applied Exercise Physiology.

14. **Zhuravlova L., Sheremet M., Dmytrieva I., Suprun D.** (2020). State of formation of motivation as one of the structural-functional components of speech development of primary schoolchildren with dysgraphia. International Journal of Psychosocial Rehabilitation. Vol. 24, Issue 08, pp. 8985–8999. URL: <https://doi.org/10.37200/IJPR/V24I8/PR280893>

15. **Zhuravlova, L., Sheremet, M., Suprun, D., Fedorenko, S., & Dubiaha, S.** (2021). Results of the Examination of Primary School Students By Means of Speech Therapy Screening. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 12(1), 326–342. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/185>